

08. Collectivisering digitalisering

Bijlage bij ledenbrief “Uitnodiging ALV 18 juni 2025” van 21 mei 2025

Voorstellen aan de leden:

- a. In te stemmen met de resolutie ‘Als één sterke bestuurslaag regie op de digitale samenleving’;
- b. In te stemmen met het collectiviseringsvoorstel Common Ground en de daarin voorgestelde afbakening op het onderwerp gemeentelijke dienstverlening: “platform dienstverlening en Mijn Services”, in nauwe samenwerking met de markt.

Samenvatting

Het VNG-bestuur doet een voorstel aan de leden om *Als één sterke bestuurslaag regie op de digitale samenleving* te nemen. Als concrete volgende stap in deze beweging legt zij ook het voorstel Realisatiekoers Common Ground voor.

Twee aanleidingen: schaarste en geopolitieke instabiliteit

Digitalisering is een kritiek onderdeel van vrijwel alles wat gemeenten doen: van vergunningverlening tot maatschappelijke ondersteuning. Daarom moet het veilig, efficiënt en effectief zijn: dezelfde eisen die we bijvoorbeeld ook aan onze inrichting van het wegennet stellen.

Twee ontwikkelingen zetten dit voor digitalisering momenteel onder druk. Ten eerste is er een grote schaarste aan benodigde mensen en middelen bij gemeenten die hun capaciteit om te werken aan maatschappelijke opgaven en de kwaliteit van de gemeentelijke digitale dienstverlening aan inwoners en bedrijven onder druk zet. Zeker in het licht van de vele nieuwe wettelijke verplichtingen vanuit Europa. Die zijn bedoeld voor betere, verantwoorde en veilige uitvoering van gemeentelijke taken en dienstverlening, maar vragen ook veel extra werk.

Ten tweede bestaat er een instabiele geopolitieke omgeving, die de veiligheid en continuïteit van juist onze digitale systemen bedreigt, omdat de digitale systemen van gemeenten nadrukkelijk [doelwitten zijn](#) van kwaadwillende statelijke actoren om ons land fundamenteel te ontregelen.

Gemeenten kunnen deze ontwikkelingen het beste gezamenlijk het hoofd bieden. Samen staan we immers sterker dan individueel: collectief digitalisering oppakken brengt schaalvoordelen, slagkracht, en versterkte weerbaarheid en risicobeheersing voor gemeenten. Gemeenten werken hier al jaar en dag aan en het is een Verenigingsprioriteit. De geschetste ontwikkelingen zijn echter zo urgent, dat de beweging tot nauwere samenwerking forse versterking en versnelling verdient. Het bestuursvoorstel vraagt de leden hierin een volgende stap te zetten, in de collectieve aanpak, sturing en organisatie van digitalisering.

Onderdeel van (inter)nationale samenwerking en bestaande strategie van gemeenten

Het voorstel is nadrukkelijk een onderdeel van een bredere beweging naar onderlinge samenwerking. Tussen gemeenten, maar ook op nationaal en Europees niveau.

In de Verenigingsstrategie 2030, de Digitale Agenda Gemeenten 2028 en eerder natuurlijk Samen Organiseren en de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering stellen gemeenten zich al tot doel om verregaand samen te werken op digitalisering.

In Nederland is momentum aan het ontstaan om daadwerkelijk doorbraken te realiseren. Allereerst jaagt de Europese digital decade langs de lijn van wetgeving en Europese fondsen verandering aan. Met de Nederlandse Digitaliseringsstrategie ontstaat een interbestuurlijk samenwerkingsplatform én uitvoeringsprogramma met als doel om onder regie samen te versnellen op het realiseren van de digitale basis, dit langs de lijnen van standaardisatie en gezamenlijkheid te doen, en de vrijblijvendheid voorbij te gaan. Hierbij wordt ook gesproken over wetgeving, investering, inkoopkracht benutten en het aanjagen van de transitie.

Voor gemeenten is het belangrijk dat zij in dit samenhangende geheel één sterke bestuurslaag vormen. Zij moeten weten wat er praktisch nodig is én met één mond spreken richting de andere bestuurslagen en de markt. Het voorstel om versneld digitalisering als collectief van gemeenten op te pakken draagt hieraan bij. Hernieuwd en verdergaand commitment hierop is nodig.

Wens uit consultatie: 80 procent van de gemeentelijke digitalisering kan collectief

Een centraal uitgangspunt van het voorstel, is dat inwoners en bedrijven voor het merendeel van de gemeentelijke digitalisering niet verwachten dat gemeenten hierin onderling van elkaar verschillen, maar wel dat dit efficiënt, effectief, kwalitatief, verantwoord en veilig gebruikt wordt. Deze digitalisering leent zich voor collectivisering. Het afgelopen half jaar sprak de VNG-commissie Informatiesamenleving gemeenten, experts en stakeholders in het digitaliseringsveld hierover en vertaalde dit in het voorstel. Met een forse bestuurlijke ambitie: experts in het veld, waaronder veel gemeentelijke *Chief Information Officers*, zien dat een overgrote meerderheid, minstens 80 procent, van de gemeentelijke digitalisering zich volgens dit criterium leent voor collectivisering. Dat gaat echter niet vanzelf: daarom geven zij ook een set randvoorwaarden en succesfactoren mee, in het voorstel opgenomen onder de 'principes'.

Voorstel: digitalisering collectief oppakken en 'de vrijblijvendheid voorbij'

Het bestuursvoorstel vraagt de leden om ermee in te stemmen dat:

- Zij bereid zijn tot verregaande collectivisering van de gemeentelijke digitalisering, ook voorbij de focus van Common Ground, met als streefbeeld om uiteindelijk meer dan 80% collectief te organiseren;
- Zij de gemeentelijke digitalisering hiervoor als één bestuurslaag zullen sturen en organiseren onder het motto 'de vrijblijvendheid voorbij', en waar mogelijk aansluiting zoeken bij de nationale ontwikkelingen, volgens principes in bijlage I;
- De uitvoering van deze resolutie zal gebeuren door afzonderlijke en navolgende 'collectiveringsvoorstellen' op specifieke onderwerpen, met daarin de uitwerking zoals governance, organisatie, financiering en wijze van implementatie;

Governance en uitvoering

Het is belangrijk om te benadrukken dat het bestuursvoorstel nog niet ingaat op concrete dossiers waarop gemeenten kunnen collectiviseren. Dit gebeurt in 'collectiveringsvoorstellen', die de VNG met gemeenten en het interbestuurlijke veld ontwikkelt en voorlegt op de ALV. Wel geeft het voorstel randvoorwaarden en succesfactoren ('principes') mee op het gebied van governance en uitvoering. Het zal per dossier, zoals cloudstrategie of leveranciersmanagement, sterk verschillen wat de beste aanpak is qua organisatie, financiering en wijze van implementatie. Dat komt in de verschillende collectiviseringsvoorstellen aan bod. De rol van de VNG is hierin telkens ook onderdeel van het gesprek: op voorhand is zij niet verantwoordelijk voor de uitvoering, maar uitsluitend faciliterend aan gemeenten in de voorstellen die zij ontwikkelen, ondersteunende kennis- en governanceproducten en de besluitvorming daarover.

Eerste collectiviseringvoorstel: Realisatiekoers Common Ground

Op de agenda van deze ALV staat het eerste 'collectiveringsvoorstel', namelijk de realisatiekoers Common Ground. De afgelopen jaren hebben gemeenten gezamenlijk geïnvesteerd in het ontwikkelen van digitale oplossingen met de uitgangspunten van Common Ground. De eerste focus ligt op digitale dienstverlening. Dit heeft geleid tot tastbare resultaten, waarbij koplopergemeenten al succesvol in samenwerking met marktpartijen nieuwe software hebben ontwikkeld en in gebruik genomen (zoals de services op gebied van het platform dienstverlening en 'Mijn services'). Hiermee hebben de koplopergemeenten hun digitale dienstverlening merkbaar verbeterd. In 2024 heeft de ALV ingestemd om samen de transitie naar Common Ground te maken. Het voorstel voor de realisatiekoers geeft aan op welke manier we dit voor elkaar krijgen. We zetten daarmee de volgende stap: bepalen via welke route resultaten van de koplopers zo goed en zo snel mogelijk beschikbaar komen voor alle gemeenten, zodat iedereen kan profiteren van betere dienstverlening, betere bescherming van gegevens en meer regie voor de burger.

Het voorstel introduceert een vorm van samenwerking waarin gemeenten hun opdrachtgeverschap professionaliseren en gezamenlijk de regie nemen over de ontwikkeling en het beheer van generiek delen van de digitale voorzieningen van gemeenten. Gemeenten zullen niet zelf ontwikkelen, maar als collectief opdrachtgever en eigenaar optreden en sturing geven aan marktpartijen. Door gezamenlijk kaders te stellen, standaardisatie af te dwingen en afspraken te maken over beheer, versterken gemeenten hun grip op de gemeentelijke digitalisering en op gemeentelijke data.

Drie samenwerkingsvormen

Om deze strategie te realiseren, wordt gewerkt met drie samenwerkingsvormen:

1. *Samen Denken* – Gemeenten stellen gezamenlijk kaders en standaarden op. Deze afspraken zorgen voor een heldere basis waar marktpartijen op kunnen aansluiten.
2. *Samen Bouwen* – Gemeenten treden gezamenlijk op als opdrachtgever voor de ontwikkeling van standaardsoftware. Dit gebeurt in samenwerking met de markt, waarbij gemeenten sturen op kwaliteit, kosten en tijdige levering.
3. *Samen Exploiteren* – Gemeenten dragen gezamenlijk zorg voor het beheer en gebruik van de software. Leveranciers ondersteunen hierbij, maar de regie en het eigenaarschap liggen bij de gemeenten.

Van onderdeel tot onderdeel wordt bepaald welke samenwerkingsvorm het meest passend is met als uitgangspunt daarbij steeds te kiezen voor de meest collectieve wijze van samenwerken: collectief waar het kan, decentraal waar het moet.

Bijlagen:

1. Resolutie: 'Als één sterke bestuurslaag regie op de Digitale Samenleving'
2. Collectiveringsvoorstel: 'Realisatiekoers Common Ground'.